

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

4-son (5-jild)
2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urinbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Maxmudov Mansurjon Abdug'opporovich

TARIXIY ASARLAR VA ULARNI O'RGANISH: MILLIY ZIYOLILAR TOMONIDAN

OLIB BORILGAN TADQIQOTLAR 12-17

Qurbonov Xurshid Raupovich

O'ZBEKISTONDAN JANUBIY URALGA SAFARBAR QILINGAN

"MEHNAT ARMIYACHILARI" VA ULARNING TA'MINOTI 18-22

Salayev Fazliddin Shamsiddin o'g'li

O'ZBEKISTONDA DEMOGRAFIYANING RIVOJLANISH TARIXI VA SHAKLLANISHI 23-28

Abbasov Behzod Baxtiyorovich

FARG'ONA OBLASTIDA TASHKIL QILINGAN XO'JALIKLARDA IJTIMOIIY

MUAMMOLAR VA KO'CHIRILGAN AHOLINING YANGI SHAROITGA MOSLASHISHI

(1946-1965)..... 29-35

Mirzaliyev Ulug'bek, Klichev Ulug'bek

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY ARXIVLAR FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

BORASIDAGI ISHLAR VA ISLOHOTLAR 36-39

Tursunova Gavhar Begmuradovna

ROSSIYA IMPERIYASINING SIRDARYO VILOYATIDA OLIB BORGAN

MA'MURIY-SIYOSIY BOSHQARUV TIZIMI

(XIX ASRNING IKKINCHI YARMI – XX ASR BOSHLARI) 40-50

Vaxobov Doston Abdumannob o'g'li

IKKINCHI JAHON URUSHI YILLARIDA MAKTAB, TIBBIYOT VA SOG'LIQNI SAQLASH

XODIMLARINING G'ALABAGA QO'SHGAN HISSASI 51-54

Sodiqova Yulduzxon Maxamat qizi

O'ZBEKISTONDA MAKTAB TA'LIMINI ISLOH QILINISHI VA UNDAGI O'ZGARISHLAR

(1991-2024 yy)..... 55-59

Maxmudov Umrbek Baxtiyorovich

QUYI SIRDARYOBO'YI HUDUDLARIDA OLIB BORILGAN ARXEOLOGIK

TADQIQOTLAR VA ULARNING NATIJALARI 60-64

Yo'ldosheva Gulbahor Nuriddinovna

MUSTAQILLIK YILLARIDA O'RTA UMUMTA'LIM MAKTEBLARINING

AHVOLI VA MODDIY – TEXNIKA BAZASINING MUSTAHKAMLANISHI

(QASHQADARYO VA SURXONDARYO VILOYATLARI MISOLIDA)..... 65-69

Mardiyeva Guzal Karimovna

XOTIN-QIZLARNING 1950-1980-YILLARDA SAMARQAND VILOYATI

ILM-FAN SOHASINI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNINI 70-75

Narziyev Rustambek Xaydarovich

HARAKATLAR STRATEGIYASIDA NOGIRONLIGI BOR YOSHLAR UCHUN

YARATILGAN IMKONIYATLAR 76-80

<i>Abdullayev Ilhomjon Ikromjonovich</i> XIX ASR OXIRI – XX ASR BOSHLARIDA NAMANGAN SHAHRINING IJTIMOIY-IQTISODIY HAYOTI	81-87
<i>Sodiqova Maxbubaxon Raxmonaliyevna</i> O'ZBEKISTONNING MILLIY HUNARMANDCHILIGI RIVOJIDA IPAKCHILIKNING O'RNI	88-92
<i>G'ulomjon Jumanazarovich Axmedov</i> O'ZBEKISTON TARIXIDA KONCHILIK ISHI VA METALLURGIYA RIVOJLANISHI	93-99

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Abdullayev Zafarbek Safibullayevich</i> BARQARORLIK REYTINGI ORQALI FISKAL INTIZOM VA BIZNES MUHITINI RAG'BATLANTIRISHNING O'ZBEKISTON TAJRIBASI	100-116
<i>Юлдашева Надира Викторовна</i> «ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ЗАКУПКИ ПОД КОНТРОЛЕМ: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УЗБЕКСКОЙ МОДЕЛИ МОНИТОРИНГА».....	117-123
<i>Maxsudov Sherzod Solijonovich</i> ERKIN IQTISODIY ZONALARDA INVESTITSIYA JOZIBADORLIGINI OSHIRISH	124-128
<i>Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li</i> TURISTIK VA REKREATSION KLASTERNING MUVAFFAQIYATLI FAOLIYAT YURITISH TAMOYILLARINI TIZIMLASHTIRISH	129-135
<i>Xadimova Aziza Abdufattoyevna</i> SAMARQAND VILOYATINING DEMOGRAFIK O'ZGARISHLARI VA IQTISODIY RIVOJLANISHI.....	136-145
<i>Tashpulatov Giyos Toxirovich</i> XORIJIY BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR REYTINGI VA RENKINGINI BAHOLASHDA KOMPLEKS YONDASHUVNING QO'LLANILISHI TAHLILI (ROSSIYADAGI BAHOLOVCHI TASHKILOTLAR MISOLIDA)	146-159
<i>Ulug'muradova Nodira Berdimuradovna</i> O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA INSON KAPITALINING TA'SIRI	160-164
<i>Tursunxodjayeva Shirin Zafar qizi</i> “QUTIDA RO'YXATGA OLISH” (SHELF-REGISTRATION) AMALIYOTINI JORIY ETISH	165-169

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Komilov Ro'zi Rabiyeovich</i> OILA BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MODDIY VA MA'NAVIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	170-172
<i>Хакимов Эркин</i> ЗНАНИЕ ЛОГИКИ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ МЫШЛЕНИЯ В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ	173-180
<i>Usmonova Laylo Raxmatullayevna</i> SHARQ FALSAFASIDA INSON MUAMMOSI.....	181-185
<i>Karimov Yo'ldosh Ergashevich</i> TARIXNI SOXTALASHTIRISHNING TARIXIY TAFAKKURGA TA'SIRI MASALALARI	186-191

<i>Azzamxodjaeva Shaxnoza Saiddmatmabovna</i> О ЦЕЛИ И СОДЕРЖАНИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОЙ ЖИЗНИ, ДУХОВНОМ СОВЕРШЕНСТВЕ (ПО ПРОИЗВЕДЕНИЯМ АЛИШЕРА НАВАИ).....	192-195
<i>Rustamov Ramz Rizoqulovich</i> ZAMONAVIY IQTISODIY TARG'IBOT VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	197-204
<i>Evatov Salimjon</i> MARKAZIY OSIYODA TASAVVUFY TAFAKKUR RIVOJI: IX-XII ASRLAR MEROSI	205-209
<i>Turobov Yorqinjon Yoqub o'g'li</i> ISLOM TA'LIMOTIDA SIYOSAT VA HOKIMIYAT FALSAFASI	210-213
<i>Toshpulatov Odil Nodirovich</i> IJTIMOIY MUNOSABATLARDA AMORALIZM VA IMMORALIZMNI OLDINI OLISHDA MAVJUD ME'YORLARNING AHAMIYATI	214-217
<i>Kunisheva Nadira Julanovna</i> "IJTIMOIY BAG'RIKENGLIK" TUSHUNCHASINI TADQIQ ETISHNING ILMIY-NAZARIY MASALALARI	218-223
<i>Eshpulatov Inoyat</i> FAXRIDDIN ROZIY YASHAGAN DAVR: IJTIMOIY-SIYOSIY VAZIYAT VA MA'NAVIY MUHIT	224-231
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Nuniyazova Shaxlo Ulugbekovna</i> O'ZBEK ONOMASTIKASIDA GIDRONIMLARNING LINGVOMADANIY SHAKLLANISHI	232-236
<i>Алиева Эльвина Аметовна</i> ЛЕКСИЧЕСКИЙ И ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧЕСКИЙ ПОВТОРЫ С РАСПРОСТРАНЕНИЕМ В ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОЧЕРКАХ М. ЦВЕТАЕВОЙ	237-243
<i>Usmanova Sevara</i> INGLIZ VA O'ZBEK TARIXIY ROMANLARIDA TARIXIY HAQIQAT VA BADIY TO'QIMA.....	244-251
<i>Ochilov Ulug'bek Sayfulloyevich</i> MAGIK REALIZMNING MADANIYAT VA ADABIYOTGA TA'SIRI	252-260
<i>Daminova Rahima Malikovna</i> ATOYI SHE'RIYATINING BADIY LATOFATI.....	261-266
<i>Yusupov Asror</i> PUBLITSISTIK MATNLARDA UCHROVCHI LINGVOKULTUROLOGIK BIRLIKLAR TARJIMASIGA LEKSIKOGRAFIK YONDASHUV	267-271
<i>Ruziyeva Nasiba Kenjayevna</i> VLADIMIR GEORGEVICH GAKNING TARJIMA MASALALARIGA DOIR TADQIQOTLARI	272-276
<i>Batirkhanova Madina Oybekovna</i> COMPONENT ANALYSIS OF SOMATIC PHRASEOLOGISMS IN ENGLISH FICTION.....	277-281
<i>Sirojiddinova Shakhribonu</i> THE FORMATION OF MYTHOLOGY AND THE INFLUENCING FACTORS.....	282-285

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Xodjiev Yunus Muxitdinovich

DAVLAT XIZMATLARI VA FUQAROLIK-HUQUQIY XIZMATLAR
TUSHUNCHASI HAMDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 286-292

Wang Cong

RESEARCH ON LEGAL ISSUES OF PERSONAL INFORMATION PROTECTION 293-300

Лу Адук

К ВОПРОСУ О ПОНЯТИИ И КЛАССИФИКАЦИИ ВИДОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ
ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ 301-310

Abdurashidova Zarina Turg'un qizi

FUQAROSIZLIKKA QARSHI MUROSASIZLIK: HUQUQIY CHORALARNING
NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI 311-315

Axmatov Olimjon Odilovich

“KRIPTO-AKTIVLAR VA VALYUTA QIMMATLIKLARINI QONUNGA XILOF
RAVISHDA Olish, O'TKAZISH VA AYIRBOSHLASH: IQTISODIY, HUQUQIY
XAVF-XATARLAR VA ULARNING OLDINI Olishda SUN'IY INTELLEKTNING
O'RNI” 316-322

Xatamov To'liqin Tojiddinovich

KUCHLI TA'SIR QILUVCHI VA GIYOHVANDLIK VOSITALARINI YANGI
TURLARINI NOQONUNIY MUOMALASI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNING
NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI 323-329

Kuchimova Shaxlo

VORISLIK HUQUQIDA MEROS MAJBURIYATI 330-337

O'rinova Dilshoda Adhamovna

OILAVIY ZO'RAVONLIK JINOYATINING KRIMINOLOGIK TAVSIFI
HAMDA USHBU TURDAGI JINOYATLARDAGI AYOLLAR JABRLANISHINI
OLDINI Olish BO'YICHA FARG'ONA TAJRIBASI 338-347

Geng Zhimin

RESEARCH ON THE INDEPENDENCE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT..... 348-351

Xidirov Mexroj Qilich o'g'li

ELEKTRON TO'LOV VOSITALARI ORQALI SODIR ETILADIGAN FIRIBGARLIK
JINOYATLARINING SABABLARI, ULARNING SODIR ETILISHIGA IMKON
BERUVCHI OMILLAR 352-357

Тулаганов Элмурод

ВОПРОСЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ
ТРАНСФОРМАЦИИ 358-367

Bozorboyev Farruh, Boboxonov Akromxon

DASTLABKI TERGOV BOSQICHIDA PROTSESSUAL HARAKATLARNI
SODDALASHTIRISH: XOLIS INSTITUTI 368-374

Abbosov Mirsulton Mirsharof o'g'li

JINOYAT QONUNCHILIGIDA SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING
IJTIMOIY XAVFLILIGI 375-382

<i>Mamatov Islom Qosim o'g'li</i> DAVLAT XARIDLARI BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNI FOSH ETISH USULLARI, AMALIYOTDAGI MUAMMOLAR VA TAKLIFLAR	383-392
<i>Kamilov Oybek</i> O'ZBEKISTONNING MIGRATSIYA SOHASIDA MINTAQAVIY TASHKILOTLAR VA XORIJIY DAVLATLAR BILAN HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	393-402
<i>Абборова Камола Саидмухторовна</i> ВЛИЯНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО КОММЕРЧЕСКОГО АРБИТРАЖА НА ИНВЕСТИЦИОННЫЙ КЛИМАТ УЗБЕКИСТАНА: ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ	403-410
<i>Ne'matova Muborak Odiljonovna</i> RAQAMLI FUQAROLIKNING MOHIYATI VA UNI SHAKLLANTIRISHGA OID DOLZARB MUAMMOLAR (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	411-418
<i>Jabbarova Yulduz Ibrohim qizi</i> "HUQUQNI QO'LLASH AMALIYOTIGA SUN'IY INTELLEKTNI INTEGRATSIYA QILISHNING AXLOQIY VA HUQUQIY MASALALARI"	419-427
<i>Agzamova Qizlarxon Baxtiyorovna</i> INSOFLI EGALLOVCHINING HUQUQIY MAQOMIGA OID AYRIM MASALALAR	428-432
<i>Shomirzayev Saxodulla, Sherkulov Azamat</i> VALYUTA QIMMATLIKLARINI BOJXONA CHEGARASIDAN OLIB O'TISH BILAN BOG'LIQ HUQUQBUZARLIKLARNI ANIQLASH VA JAVOBGARLIK ASOSLARI	433-441
<i>Jumanazarov Faxriddin Erkinovich</i> KONTRAFAKT MAHSULOTLAR KONTRABANDASI NATIJASIDA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI BUZILISHINING NAZARIY-HUQUQIY JIHATLARI	442-448
<i>Ergashev Sharifjon Shuhrat o'g'li</i> YASHIRIN IQTISODIYOTNING JAMIYAT IJTIMOY-IQTISODIY FAOLIYATIGA TA'SIRI VA UNGA QARSHI KURASHISHDA BOJXONA AUDITINING O'RNI	449-457
<i>Mansurov Arslon Askarovich</i> "IJTIMOIY DAVLAT" TAMOYILINING YANGI O'ZBEKISTON SHAROITIDAGI HUQUQIY MAQOMI VA XALQARO TAJRIBA BILAN TAQQOSLAMA TAHLILI	458-463

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich</i> "JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI" FANIDAN NAZARIY MASHG'ULOTLARNI O'TKAZISH METODIKASI	464-470
<i>Yusubjanova Musharraf Tursunali qizi</i> EHTIMOLLAR NAZARIYASI VA MATEMATIK STATISTIKANI UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA O'QITISH: XORIJIY TAJRIBA VA ILMIY YONDASHUVLAR	471-475
<i>Fayzullayeva Gulchexra, Kurbonova Gulmira</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KOLLABORATIV O'QUV MUHITINI LOYIHALASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH: INNOVATSION YONDASHUVLAR VA ISTIQBOLLAR	476-481

<i>Yaqubov Fazliddin Muxitdinovich</i> ILMIY-TADQIQOTCHILIK KOMPETENTLIGINING MAZMUNI VA TARKIBIY TUZILISHI.....	482-485
<i>Mirsanova Moxira Xusniddin qizi</i> FANTASTIK IFODA SHAKLLARI VA UNING BADIYYATI	486-491
<i>Tursinova Zoxida Sharabidinovna</i> TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA MAKTAB O'QITUVCHILARNING PEDAGOGIK MAHORATINI BAHOLASH MEKANIZMLARINING TAKOMILLASHUVIDA TA'LIM MENEJMENTINING O'RNI	492-496
<i>Раббимова Нодира Таштемировна</i> ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ ИНФЕКЦИОННЫХ БОЛЕЗНЕЙ В ВУЗЕ	497-501

Received: 16 March 2025

Accepted: 5 April 2025

Published: 15 April 2025

Article / Original Paper

INFLUENCE OF MAGICAL REALISM ON CULTURE AND LITERATURE

Ochilov Ulugbek Sayfulloyevich,

Associate Professor, PhD

Bukhara State University

Abstract. This article explores the influence of magical realism on culture and literature. It examines how magical realism intersects with mythology, folklore, historical memory, and postmodernism. The study analyzes works by Gabriel García Márquez, Jorge Luis Borges, Haruki Murakami, Italo Calvino, Angela Carter, and Salman Rushdie, as well as Stephen King's novels and their film adaptations («The Green Mile», «Doctor Sleep», «It», «The Shining»). The research highlights the relationship between magical realism, folklore, historical heritage, and contemporary cinema.

Keywords: magical realism, horror, mythology, postmodernism, folklore, culture, cinema.

MAGIK REALIZMNING MADANIYAT VA ADABIYOTGA TA'SIRI

Ochilov Ulug'bek Sayfulloyevich

dotsent, PhD

Buxoro davlat universiteti

E-mail: elnurbeast@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada magik realizm janrining madaniyat va adabiyotga ta'siri o'rganiladi. Magik realizm mifologiya, folklor, tarixiy xotira va postmodernizm bilan qanday uyg'unlashishi tahlil qilinadi. Tadqiqotda Gabriel Garsiya Markez, Jorj Luis Borges, Haruki Murakami, Italo Kalvino, Angela Karter, Salman Rushdi kabi yozuvchilarning ijodi, shuningdek, «Stiven King» asarlari va ularning ekranizatsiyalari (masalan, «The Green Mile», «Doctor Sleep», «It», «The Shining») misolida magik realizmning badiiy ifodasi tahlil qilinadi. Tadqiqot magik realizm janrining folklor, tarixiy meros va zamonaviy kino san'ati bilan bog'liqligini ochib beradi.

Kalit so'zlar: magik realizm, horror, mifologiya, postmodernizm, folklor, madaniyat, kino san'ati.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I4Y2025N38>

Kirish. Adabiyotda turli janrlarning sintezi yangi badiiy tajribalarni yuzaga keltiradi. Magik realizm va horror janri bir-biriga zid bo'lib ko'ringan konseptlarni o'zida jamlagan bo'lsa-da, ularning o'zaro uyg'unlashishi zamonaviy adabiyotda keng kuzatilmoqda. Magik realizm real va mistik unsurlarni kundalik hayot tafsilotlariga tabiiy singdirish orqali voqelikni yangicha talqin etishga xizmat qiladi, horror esa inson ongining qorong'u jihatlarini, noma'lumlik va qo'rquvni aks ettiradi.

Magik realizmning postmodernizm bilan uyg'unlashuvi adabiyotda haqiqat va illyuziya, tarix va xotira o'rtasidagi chegaralarni buzishga olib keladi. Ushbu yondashuv nafaqat adabiyotda, balki kinematografiyada ham o'z ifodasini topmoqda. Ayniqsa, Stiven King asarlarining ekranizatsiyalarida ushbu janrlarning sintezi yaqqol ko'zga tashlanadi. Tadqiqotda magik realizm va horror janrlarining madaniyat, adabiyot va kino san'atidagi o'rni, ularning uyg'unlashuv natijalari tahlil qilinadi.

Mavzuga oid materiallar. Magik realizm janrida qoʻrquv insonning ong osti kechinmalari, xotiralar va vaqt tushunchasining nisbiyligi bilan bogʻlangan holda tasvirlanadi. Gʻayritabiiy va sirli hodisalar real voqelik sifatida qabul qilinishi tufayli, qoʻrquv inson hayotining tabiiy qismi sifatida namoyon boʻladi. Ushbu yondashuv horror janridan farqli oʻlaroq, gʻayritabiiylik va dahshatni inson tafakkurining chuqur qatlamlari bilan bogʻlaydi, natijada psixologik va metafizik qoʻrquv manbalarining badiiy talqinini yaratadi.

Postmodernizm va magik realizm adabiyotda haqiqat va illyuziya, tarix va xotira, voqelik va tasavvur oʻrtasidagi chegaralarni buzuvchi ikki asosiy tamoyildir. Ushbu ikki adabiy yoʻnalishning uygʻunlashishi natijasida realistik dunyo ichida gʻayritabiiy hodisalar tabiiy qabul qilinishi, voqelikning obyektiv emasligi va hikoyachilikning anʼanaviy strukturasi buzilishi kuzatiladi.[1] Postmodernizmning falsafiy asoslari haqiqat tushunchasini nisbiy deb bilsa, magik realizm uni badiiy kontekstda amalga oshirish bilan shugʻullanadi.[2] Bu ikki janrning sintezi ayniqsa Gabriel Garsiya Markez, Jorj Luis Borges, Salman Rushdi, Toni Morrison, Anjela Carter, Italo Calvino singari yozuvchilarning ijodida yaqqol namoyon boʻladi.

Postmodernizmning asosiy tamoyillaridan biri haqiqat tushunchasini nisbiylashtirish va uni muqobil haqiqatlar bilan aralashtirish boʻlsa, magik realizm ham bu tamoyilga amal qiladi va inson ongi ichida haqiqat qanday qabul qilinishiga eʼtibor qaratadi.[3] Postmodern adabiyot haqiqatni ijtimoiy va madaniy konstruksiya sifatida koʻrsa, magik realizm buni fantastik tafakkur va tarixiy xotira yordamida qayta shakllantiradi.

Jorj Luis Borgesning «Tlön, Uqbar, Orbis Tertius» hikoyasida tasavvur orqali yaratilgan dunyo oʻz-oʻzidan haqiqiy boʻlib qoladi va insonlar uni obyektiv haqiqat sifatida qabul qiladi.[4] Borges hikoyalarida simulyatsiya tushunchasi asosiy oʻrin tutib, bu hodisa Jean Baudrillardning «simulyatsiya va giperhaqiqat» nazariyasiga mos keladi, chunki matndagi haqiqat inson tafakkuri natijasida yuzaga kelgan konstruksiya ekanligi koʻrsatiladi.[5] Postmodernist nuqtai nazardan, Borges haqiqatning muqobil shakllari qanday ishlab chiqilishini koʻrsatadi va fikrlar, metafiksiyaviy elementlar orqali yaratilgan olam real olam oʻrniga keladi.

Gabriel Garsiya Markezning «Yolgʻizlikning yuz yili» romanida esa bu gʻoya boshqa uslubda koʻrinadi. Asardagi Remedios the Beauty osmonga koʻtarilib ketadi, lekin bu hodisa shunchalik tabiiy tasvirlanganki, u real voqelikning bir qismi sifatida qabul qilinadi.[6] Bunday holatlarda magik realizm kundalik haqiqatni buzish orqali yangi voqelik yaratish usuliga aylanadi. Markezning badiiy olamida oʻtmish va hozirgi zamon bir vaqtning oʻzida mavjud, inson hayotining maʼnaviy va tarixiy aspektlari esa fantastik tasvir orqali taqdim etiladi.

Postmodernizm va magik realizmning kesishgan nuqtalarida haqiqatning oʻzgarmas emasligi, inson tafakkuri va tarixning turli nuqtai nazarlarga koʻra qayta talqin qilinishi, shuningdek, adabiy olamning muqobil haqiqat yaratish jarayoni oʻz ifodasini topadi.

Postmodernizm va magik realizmning yana bir oʻxshash jihati metafiksiya va intertekstual aloqa hisoblanadi. Postmodern matnlar koʻpincha hikoya qiluvchi shaxs voqelikni subyektiv talqin qiladi va baʼzan uning haqiqat ekanligiga shubha uygʻotadi. Magik realizm ham voqelikni noaniq va sirli shaklda tasvirlab, oʻquvchini haqiqat va illyuziya oʻrtasida adashishga majbur qiladi.

Salman Rushdining «Midnight's Children» romanida bosh qahramon oʻzining hayoti Hindiston tarixiga bogʻliq ekanligini taʼkidlaydi, biroq uning tasvirlari subyektiv boʻlib, haqiqat va xotira oʻrtasida joylashgan. Qahramon oʻz tarixini hikoya qilgan ekan, uning haqiqat ekanligi haqida shubha uygʻonadi, chunki u tarixiy faktlarni shaxsiy xotiralar bilan qorishib ketgan

holda taqdim etadi. Ushbu usul postmodern «historiografik metafiksiya» deb nomlanadi va tarixiy haqiqatning shaxsiy talqinlar orqali shakllantirilishini ko'rsatadi.[7] Rushdi asarlarida tarix faqat voqealarning ketma-ketligi emas, balki ma'no yaratish jarayoni sifatida talqin qilinadi.

Magik realizmning bu yondashuvi tarixni subyektiv ko'rinishda qayta yaratish orqali postmodernizmning tarixni nisbiylashtirish g'oyasi bilan bog'lanadi. «Midnight's Children» romanida qahramonning tarix bilan bog'lanishi uning g'ayritabiiy qobiliyatlari bilan ham ifodalanadi, bu esa haqiqatni mistik unsurlar orqali tasvirlash magik realizmning asosiy tamoyillaridan biri ekanligini ko'rsatadi.

Anjela Carterning «Nights at the Circus» romanida ham real va fantastik unsurlar bir-biriga singib ketgan holda tasvirlanadi. Roman qahramoni Fevvers o'zining sirli uchish qobiliyatiga ega ekanligini da'vo qiladi, biroq bu haqiqatmi yoki shunchaki illyuziyami, degan savol ochiq qoladi.[8] Fevvers haqiqatan ham g'ayritabiiy qobiliyatga egami yoki bu uning shaxsiy afsonasi, o'quvchi bunga aniq javob topolmaydi.

Magik realizm va postmodernizmning ushbu kesishgan nuqtalarida tarixiy voqelik va subyektiv tajriba, real dunyo va afsona, illyuziya va haqiqat o'rtasidagi noaniqlik kuchayadi. Postmodern adabiyot haqiqatni nisbiy va konstruksiya qilingan tushuncha sifatida ko'rsa, magik realizm bu g'oyani mifologik va mistik unsurlar orqali namoyon etadi. Natijada ikki janr o'quvchini haqiqat haqida yangi talqinlarni yaratishga undaydi.

Magik realizm janri an'anaviy realizm bilan mistik va g'ayritabiiy unsurlarni uyg'unlashtiruvchi adabiy yo'nalish bo'lib, uning ildizlari xalq og'zaki ijodi, mif va eposlarga borib taqaladi.[9] Folklor va mifologiya har qanday madaniyatning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, ular orqali insoniyat dunyoni anglashga, haqiqatni tushuntirishga va o'z tarixini saqlab qolishga intilgan. Magik realizmning ko'plab asarlari o'z milliy folkloridan oziqlanadi va shuning uchun ham bu janr madaniy kodlarni ifodalash va tarixiy merosni badiiy shaklda qayta yaratish vositasi hisoblanadi.[10]

Folklor va magik realizm o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish uchun, avvalo, mif, epos va xalq afsonalarining magik realizmga ta'sirini tahlil qilish lozim. Ushbu elementlar har xil milliy adabiyotlarda turlicha namoyon bo'lsa-da, ular orasida tuzilmaviy va tematik jihatdan umumiyliklar mavjud.[11]

Mifologik strukturalarning magik realizmda aks etishi o'tmish va hozirgi zamon o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ta'minlaydi. Magik realizmda miflar faqat folklor elementlari sifatida emas, balki voqelikni idrok etishning universal mexanizmi sifatida xizmat qiladi. Bu jihat, ayniqsa, Gabriel Garsiya Markez, Haruki Murakami va boshqa yozuvchilarning asarlarida yaqqol ko'rinadi.

Haruki Murakami asarlarida ham mifologik strukturalar muhim ahamiyat kasb etadi. Uning «Kafka on the Shore» romanida shaxsning ichki ruhiy holati bilan tashqi dunyo o'rtasidagi bog'liqlik yapon shamanistik an'analari asoslangan mifologik hikoyalarga yaqin.[12]

Murakami asarlarida shaxsning ruhiy sayohati, tushlar orqali voqelikni idrok etish, parallel olamlarning mavjudligi va inson ongi bilan real dunyo o'rtasidagi chegaralarning yo'qolishi Sharq mifologiyasining muhim xususiyatlarini aks ettiradi. Yapon folklori va shamanistik e'tiqodlar Murakami asarlarida qahramonlarning mistik tajribalarini tushuntiruvchi elementlar sifatida namoyon bo'ladi.

Epos milliy tarixiy xotiraning eng qadimgi shakllaridan biri bo'lib, magik realizmda milliy o'zlikni anglash, tarixni badiiy vositalar orqali qayta qurish va kollektiv xotirani saqlab qolish vazifasini bajaradi.[13] Eposning ko'plab qahramonlari g'ayritabiiy qobiliyatlarga ega bo'lsa-da, ularning hikoyalari real voqelik kontekstida tasvirlanadi. Bu magik realizmning haqiqat va afsonaning tabiiy uyg'unlashuvi tamoyiliga mos keladi. Ushbu janr eposdan sirkulyar vaqt tushunchasi, bashorat va inson taqdirining oldindan belgilanganligi, shuningdek, supernatural hodisalarning realistik uslubda tasvirlanishi kabi elementlarni qabul qiladi.

O'zbek xalq eposlari ham magik realizmga yaqin xususiyatlarga ega bo'lib, qahramonlarning g'ayritabiiy kuchlari, bashorat va sirli hodisalar bilan bog'liq voqealar realizm asosida tasvirlanadi. «Alpomish» dostonida qahramon bir necha yil davomida zindonda qolsa ham, hech qanday jismoniy o'zgarishga uchramaydi. Ushbu motiv epik qahramonlarning afsonaviy bardoshini aks ettirish bilan birga, vaqt va makon tushunchalarining nisbiyligini ifodalaydi.[14] «Go'ro'g'li» dostoni milliy tarix va xalq xotirasining afsonalar orqali qanday shakllanishini ko'rsatadi. Qahramonlarning epik jasorati va real tarix bilan bog'lanishi magik realizmda uchraydigan tarixiy voqelik va mistik elementlarning qorishib ketishi tamoyiliga mos keladi. «Rustamxon» dostonida qahramonning oldindan belgilangan taqdiri va afsonaviy jasorati tarixiy voqelikni mifologik tushuncha bilan uyg'unlashtiradi. Ushbu dostonida insonning g'ayritabiiy taqdiri va uning real dunyoda qanday namoyon bo'lishi masalasi ko'tariladi. O'zbek xalq eposlari magik realizm uchun mifologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ularda supernatural hodisalar, bashorat va tarixiy kechinmalar bir butun olam sifatida tasvirlanadi, bu esa magik realizmning xalq xotirasini saqlab qolish va tarixni badiiy talqin qilish usuli ekanligini ko'rsatadi.

Epos va xalq qahramonlari magik realizmga tarixiy voqelikni badiiy tahlil qilish, real va afsonaviy elementlarning uyg'unlashuvi va insonning g'ayritabiiy dunyo bilan bog'liqligini ko'rsatish imkoniyatini beradi. Ushbu yondashuv orqali magik realizm milliy xotirani saqlab qolish, tarixni badiiy talqin qilish va haqiqatni yangi estetik usullarda aks ettirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Magik realizm va folklor o'rtasidagi bog'liqlik xalq og'zaki ijodi orqali shakllangan milliy adabiyotda yaqqol namoyon bo'ladi. Har bir milliy adabiyot o'zining etnik va madaniy merosi bilan bog'liq holda rivojlanadi, shu sababli folklor elementlari magik realizm poetikasida haqiqat va afsonaning uyg'unlashishi orqali tasvirlanadi. Folklor, afsonalar va ertaklar magik realizmda kundalik hayotning g'ayritabiiylik bilan aralashishi tamoyilini ta'minlaydi. Ushbu yondashuv milliy adabiyotda tarixiy xotira va madaniy kodlarni saqlash vositasi sifatida muhim rol o'ynaydi.[15]

Nazar Eshonqul asarlarida o'zbek xalq folklori unsurlari magik realizm bilan uyg'unlashgan. «Uch farishta» romanida xalq e'tiqodlari, irreal tasvir va kundalik hayot uyg'unligi mavjud bo'lib, bu uslub orqali yozuvchi milliy mentalitetni badiiy shaklda ifodalashga erishgan.[16] Asardagi mistik unsurlar, bashoratli tushlar va taqdirning sirli yo'nalishi milliy e'tiqodlarning magik realizm poetikasida qanday namoyon bo'lishini ko'rsatadi.

O'zbek xalq adabiyotida magik realizm bilan bog'liq folklor unsurlariga «Alpomish», «Go'ro'g'li» va «Rustamxon» dostonlarida duch kelish mumkin. Ushbu dostonlarda qahramonlarning irreal kuchlarga ega bo'lishi, bashorat va tush orqali oldindan belgilangan taqdirni bajarishi magik realizm tamoyillariga mos keladi. Shu sababli, xalq og'zaki ijodining

magik realizmga ta'siri nafaqat motivlar darajasida, balki mifologik tafakkurning adabiyotdagi aks sadosi sifatida ham muhim ahamiyatga ega.

Magik realizm folklor elementlarini qayta ishlash va yangi adabiy ko'rinish berish vositasi sifatida ham namoyon bo'ladi. Italo Calvinoning «Italian Folktales» to'plami italyan xalq og'zaki ijodiga asoslangan holda magik realizm tamoyillaridan foydalangan holda qayta talqin qilingan.[17] U asarida afsonalar va xalq ertaklarini zamonaviy tafakkur bilan boyitib, ularni badiiy ifoda vositasiga aylantirgan.

Angela Carterning «The Bloody Chamber» asari qadimgi Yevropa afsonalari va ertaklarini qayta yoritib, magik realizm uslubida yozilgan.[18] U ertaklarda mavjud zulmat, qo'rquv va irreal elementlarni realizm asosida ifodalash orqali yangi badiiy metod yaratgan. Carterning yondashuvi orqali xalq ertaklarining psixologik va sotsial tahlili amalga oshirilgan bo'lib, bu magik realizmning inson ongi va jamiyat tushunchalarini yangi badiiy shaklda aks ettirish imkoniyatlarini ochib beradi.

Magik realizm folklor va mifologik motivlardan foydalanish orqali milliy identifikatsiya, tarixiy xotira va madaniy kodlarni saqlashga xizmat qiladi. Bu janr nafaqat adabiy tajriba, balki milliy o'zlikni anglash vositasi sifatida ham namoyon bo'ladi. Magik realizm va folklor o'zaro birikkan holatda milliy madaniyatlarni asrash, tarixiy kechinmalarni badiiy ifodalash va xalq dunyoqarashini anglash imkonini beradi.

Magik realizm adabiyotning muhim estetik yo'nalishlaridan biri bo'lib, uning kino san'atiga ta'siri tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, Stiven Kingning asarlari asosida yaratilgan filmlarda ushbu janrning o'ziga xos talqini kuzatiladi. King hikoyalarida realistik tafsilotlar va kundalik hayot manzaralari g'ayritabiiylik bilan uyg'unlashib, voqelikning chegaralari kengayadi.[19] Bu yondashuv uning asarlariga asoslangan filmlarda ham yaqqol namoyon bo'ladi.

Stiven King asarlari asosida yaratilgan filmlar orasida «The Green Mile» (1999), «The Shining» (1980), «Doctor Sleep» (2019), «It» (2017) va «The Dark Tower» (2017) kabi ekran asarlari magik realizm elementlarini o'zida mujassam etgan.[20] Ushbu filmlar orqali kundalik hayot ichida g'ayritabiiy voqealar tabiiy qabul qilinadi, haqiqat va mistika o'rtasidagi chegaralar yo'qoladi. Bu esa Kingning realizm va dahshat janrlarini birlashtirish uslubining vizual san'atda qanday namoyon bo'lishini ko'rsatadi.

King asarlarida magik realizmning asosiy xususiyatlaridan biri – kundalik hayot va mistik elementlarning tabiiy uyg'unligi bo'lib, bu jihat uning ekranizatsiyalarida ham saqlanib qoladi. Uning asarlarida g'ayritabiiy hodisalar mantiqiy izoh talab qilmaydi, balki o'z-o'zidan mavjud bo'lgan haqiqat sifatida qabul qilinadi. «The Green Mile» filmida bosh qahramon Jon Koffi g'ayritabiiy shifobaxsh kuchga ega bo'lsa ham, bu hodisa film davomida hech qanday ilmiy yoki fantastik tushuntirishga ega emas, balki mutlaq haqiqat sifatida tasvirlanadi.[21] Filmning vizual yechimi ham ushbu magik realizm xususiyatini mustahkamlaydi – yorug'lik, sekin kadr va kameraning muayyan obyektlarga qaratilishi orqali Jon Koffi obraziga sirli, deyarli ilohiy maqom beriladi. Bu uslub orqali film realistik muhit bilan g'ayritabiiylikni uyg'unlashtirib, King asarlariga xos mistik atmosferani yaratadi.

«The Shining» (1980) va «Doctor Sleep» (2019) filmlarida esa magik realizm inson ongi va xotirasi bilan bog'liq jihatlarida namoyon bo'ladi. Ushbu filmlarda haqiqat va illyuziya o'rtasidagi chegaralar o'chiriladi, real va metafizik tajribalar bir butun olam sifatida tasvirlanadi.[22] Mehmonxona muhiti sirli hodisalarga to'la bo'lib, o'quvchi va tomoshabin bu

hodisalar real yoki tasavvur mahsuli ekanligini aniqlay olmaydi. Denni Torrensning «shining» qobiliyati voqelikdan ajratilmaydi, balki uning dunyoni idrok etish shakli sifatida namoyon bo'ladi. Bu jihatdan magik realizmning asosiy tamoyillaridan biri – g'ayritabiiy hodisalarning realistik tafakkur orqali qabul qilinishi bu filmlarda aniq ko'zga tashlanadi.

Ushbu ekranizatsiyalarning narrativ tuzilishi ham magik realizmning kino san'atiga xos usullaridan foydalanadi. Masalan, «Doctor Sleep» filmida vaqt tushunchasi izchil emas, voqealar bir-biriga bog'langan holda kutilmagan burilishlar bilan ifodalanadi.[23] King asarlarida vaqt ko'pincha siklik yoki metafizik hodisa sifatida talqin qilinadi, bu esa film syujetida ham aks etgan. Ushbu filmning narrativ usuli postmodern adabiyot va magik realizm o'rtasidagi bog'liqlikni kinematik muhitda qanday aks ettirish mumkinligini ko'rsatadi.

«It» (2017) filmida esa Pennivayz obrazi bolalarning qo'rquvlarini vizual shaklda ifodalaydi. King romanlarida qo'rquv va irreal hodisalar inson ongining ichki kechinmalari bilan bog'liq holda tasvirlanadi. Filmida Pennivayz real hayotdan ajratilmaydi, aksincha, u bolalarning ong ostidagi xotiralari va travmalarining vizual ifodasiga aylanadi.[24] Filmning vizual uslubida ham magik realizmning o'ziga xos belgilarini ko'rish mumkin: ranglar va yorug'likning o'zgarishi, harakatlanuvchi kameralar va illyuziyalar orqali reallik va xayoliy dunyo o'rtasidagi chegaralar yo'q qilinadi.

Stiven King asarlarida va ularning ekranizatsiyalarida kundalik hayot va mistika o'zaro uyg'unlashgan holda tasvirlanib, magik realizmning asosiy jihatlaridan biri bo'lmish haqiqat va illyuziyaning tabiiy ravishda qorishib ketishi namoyon bo'ladi. Uning romanlari va ularning kino talqinlari inson ruhiyatining sirli tomonlarini ochib beruvchi, g'ayritabiiylikni realistik muhit ichida tasvirlaydigan badiiy tajriba sifatida qaraladi.

Kinematografiya vositasida magik realizm turli vizual va narrativ usullar orqali ifodalanadi. Bu usullar g'ayritabiiy hodisalarning real dunyoda tabiiy ravishda namoyon bo'lishini ta'minlaydi va haqiqat hamda illyuziya o'rtasidagi chegaralarni yo'q qiladi. Stiven Kingning asarlari asosida yaratilgan filmlar bu usullardan samarali foydalanib, magik realizmning kinematografik talqinini ochib berishda muhim rol o'ynaydi.

Birinchidan, vizual metafora va yorug'lik manipulyatsiyasi yordamida g'ayritabiiy hodisalarning real dunyodagi ta'siri kuchaytiriladi. «The Green Mile» filmida Jon Koffining shifo jarayonlari yorug'likning asta-sekin o'zgarishi orqali tasvirlanadi. Yorug'lik bu yerda nafaqat vizual effekt sifatida, balki personajning mistik qobiliyatlarini ta'kidlovchi badiiy element sifatida ishlatiladi. Film davomida Jon Koffi real hayotga to'g'ridan-to'g'ri mos kelmaydigan, lekin tasvirlangan muhitda mutlaq haqiqat sifatida qabul qilinadigan timsol sifatida namoyon bo'ladi.[25]

Ikkinchidan, surreal tasvirlar va montaj texnikasi orqali xotiralar va haqiqatning bir-biriga singib ketishi namoyon bo'ladi. «Doctor Sleep» filmida vaqt va makon oralig'idagi chegaralar butunlay yo'qoladi, turli vizual o'tishlar yordamida xotira, tush va real voqelik bir butun ko'rinishda aks ettiriladi. Ushbu uslub Kingning asarlariga xos bo'lgan vaqtning siklik va nisbiy xususiyatlarini kino orqali ifodalash imkonini beradi.[26]

Uchinchidan, subyektiv kameralar va harakatlanuvchi kadrlar magik realizm estetikasini ta'minlashning yana bir samarali usuli hisoblanadi. «It» filmida Pennivayz obrazi bolalarning qo'rquvlarini turlicha talqin qilish orqali aks ettiriladi. Kamera rakurslari va harakatlanish texnikasi orqali Pennivayz turli shakllarda namoyon bo'ladi, bu esa har bir qahramonning ong ostidagi qo'rquvlariga bog'liq ravishda dahshat manzaralarini yaratadi.[27]

To'rtinchidan, reallik va xayol o'rtasidagi noaniqlik orqali magik realizmning asosiy tamoyillari ta'kidlanadi. «The Shining» filmida mehmonxona ichidagi tasvirlar ba'zan ong osti jarayonlari sifatida, ba'zan esa real voqelikning ajralmas qismi sifatida talqin qilinadi. Ushbu usul film tomoshabinga reallikni subyektiv idrok qilish imkonini berib, King asarlaridagi tafakkurning ko'p qatlamli tuzilishini kinematik tarzda aks ettiradi.[28]

Beshinchidan, simvolizm va mistik belgilar King ekranizatsiyalarida muhim o'rin tutadi. «The Dark Tower» filmida ramziy obyektlar va belgilar magik realizmni chuqurroq tahlil qilish vositasi sifatida ishlatiladi. Ushbu filmida King ijodiga xos bo'lgan parallel olamlar, inson taqdiri va g'ayritabiiy dunyo bilan o'zaro bog'liqlik mavzulari vizual usullar orqali aks ettiriladi.

Stiven Kingning asarlari asosida yaratilgan filmlar magik realizmning kinematografik talqinini ochib berishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu filmlar haqiqat va mistika o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur tahlil qilish, inson ongining cheksiz imkoniyatlarini yoritish va dahshat hamda g'ayritabiiylik orqali voqelikning ko'p qatlamli ekanligini ko'rsatish imkoniyatini yaratadi. Magik realizm estetikasining kino orqali ifodalangan bu shakllari tomoshabinni haqiqat va illyuziyaning mutlaq uyg'unligi borasida o'ylashga undaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda magik realizm va horror janrlarining adabiyot va madaniyatga ta'sirini tahlil qilish uchun turli yondashuvlar qo'llanildi. Adabiy-tahliliy yondashuv – Magik realizm va horror janrining xususiyatlari, ularning postmodernizm bilan bog'liqligi va ushbu janrlarning adabiy namunalardagi tasviri tahlil qilindi. Qiyosiy metod – Stiven Kingning asarlari Gabriel Garsiya Marquez, Jorj Luis Borges, Salman Rushdi, Toni Morrison, Anjela Carter va Italo Calvino kabi yozuvchilarning asarlari bilan qiyoslandi. Falsafiy yondashuv – Magik realizm va horror janrlarining metafizik va psixologik asoslari, ularning inson ongiga ta'siri Freudning «Uncanny» nazariyasi va Jungning arxetiplar nazariyasi asosida tahlil qilindi. Kinematografik tahlil – Stiven King asarlari asosida suratga olingan filmlarda magik realizm unsurlarining qanday aks etgani tahlil qilindi.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, magik realizm va horror janrining uyg'unlashuvi adabiyotda va kinematografiyada o'ziga xos yangi badiiy uslub yaratadi. Reallik va mistikaning uyg'unligi – Magik realizm va horror janrida g'ayritabiiy hodisalar real dunyo ichida tabiiy holat sifatida qabul qilinadi. Masalan, «Yolg'izlikning yuz yili» romanida yoki «The Green Mile» filmida g'ayritabiiy elementlar oddiy haqiqat sifatida tasvirlanadi. Haqiqat va illyuziya chegaralarining buzilishi – Postmodernizm va magik realizm adabiyotda tarix va xotira, voqelik va tasavvur o'rtasidagi chegaralarni yo'q qiladi. Bu jihat Jorj Luis Borgesning hikoyalarida yoki Anjela Carterning asarlarida yaqqol ko'rinadi. Psixologik va metafizik qo'rquvning badiiy talqini – Magik realizm va horror qo'rquvni inson ongining chuqur qatlamlari bilan bog'laydi. Bu jihat Stiven King asarlarida va ularning kino talqinlarida aks etgan. Folklor va mifologik asoslar – Magik realizm xalq eposlari va mifologik tushunchalar bilan bog'langan. Masalan, Haruki Murakami asarlarida yoki o'zbek xalq eposlarida vaqt va makon nisbiyligi, bashorat va taqdir g'oyalari ko'p uchraydi. Kinematografik ifoda – Stiven Kingning «The Shining», «Doctor Sleep», «It» va «The Dark Tower» kabi ekranizatsiyalarida magik realizm va horror unsurlari vizual jihatdan yoritiladi.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, magik realizm va horror janri inson tafakkurining chuqur qatlamlarini ochib beruvchi kuchli badiiy vositadir. Adabiyot va kinematografiyada ushbu janrlarning sintezi qo'rquvni faqat tashqi dahshat emas, balki inson ruhiyati va tarixiy xotirasi bilan bog'liq murakkab hodisa sifatida talqin qilishga imkon yaratadi.

Magik realizm va postmodernizm o'rtasidagi bog'liqlik adabiyotda muqobil haqiqatlar yaratish va tarixni qayta talqin qilish imkonini beradi. Rushdiening «Midnight's Children» romani yoki Borgesning hikoyalari ushbu yondashuvni aks ettiradi. Stiven King esa ushbu uslubni horror janri bilan uyg'unlashtirib, inson ruhiyatining ichki qo'rquvlarini badiiy ifoda etadi. King asarlarining kino talqinlari ham magik realizm estetikasi bilan bog'liq. «The Green Mile» filmida g'ayritabiiylik inson taqdiri bilan uyg'unlashgan, «The Shining va Doctor Sleep» filmlarida esa metafizik qo'rquv va ongsiz xotiralar orqali yangi badiiy tajriba yaratilgan.

Natijada, magik realizm va horror janrining uyg'unlashuvi voqelikni yangicha badiiy talqin qilishga xizmat qiladi. Bu sintez adabiyot, kinematografiya va san'atda haqiqat va illyuziya o'rtasidagi chegaralarni buzish orqali yangi ijodiy imkoniyatlarni ochadi.

Xulosa. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, magik realizm va horror janrining uyg'unlashuvi adabiyot va kino san'atida yangi badiiy tajribalarni yaratmoqda. Ushbu sintez inson ongi va tafakkurining noaniq jihatlarini chuqurroq anglash imkonini beradi. Stiven King asarlari va ularning ekranizatsiyalari ushbu jarayonning yorqin namunalaridan biri bo'lib, u orqali haqiqat va illyuziyaning o'zaro ta'sirini ko'rish mumkin. Kelgusidagi tadqiqotlar uchun magik realizm va horror janrining boshqa adabiy an'analardagi ifodasi, ularning madaniy kodlar bilan bog'liqligi yanada chuqur o'rganilishi lozim.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Hutcheon, Linda. *A Poetics of Postmodernism*. Routledge, 1988.pp52
2. McHale, Brian. *Postmodernist Fiction*. Methuen, 1987.pp87
3. Hassan, Ihab. *The Postmodern Turn: Essays in Postmodern Theory and Culture*. Ohio State University Press, 1987.pp89
4. Borges, Jorge Luis. *Ficciones*. Grove Press, 1962.pp114
5. Baudrillard, Jean. *Simulacra and Simulation*. University of Michigan Press, 1981.pp89
6. Márquez, Gabriel García. *One Hundred Years of Solitude*. Harper & Row, 1967.pp277
7. Hutcheon, Linda. *A Poetics of Postmodernism*. Routledge, 1988.pp74
8. Carter, Angela. *Nights at the Circus*. Chatto & Windus, 1984.pp157
9. Zamora, Lois Parkinson, and Wendy B. Faris. *Magical Realism: Theory, History, Community*. Duke University Press, 1995.pp8
10. Bowers, Maggie Ann. *Magic(al) Realism*. Routledge, 2004.pp73
11. Eliade, Mircea. *Myth and Reality*. Harper & Row, 1963.pp32
12. Murakami, Haruki. *Kafka on the Shore*. Vintage International, 2002.pp143
13. Bakhtin, Mikhail. *The Dialogic Imagination*. University of Texas Press, 1981.pp112
14. Mirzayev, To'ra. *O'zbek adabiyotida tasviriy san'at (2023)*:pp98.
15. Bowers, Maggie Ann. *Magic(al) Realism*. London & New York: Routledge, 2004.pp134
16. Eshonqul, Nazar. *Maymun yetaklagan odam*. Toshkent: Yangi Asr Avlodi, 2004.pp73
17. Calvino, Italo. *Italian Folktales*. Pantheon Books, 1980.pp54
18. Carter, Angela. *The Bloody Chamber*. Gollancz, 1979.pp119
19. Lang, Cody. *Magical Realism in Transnational Cinema*. York University, 2020.pp3
20. Gajdošová, Veronika. *Influence of Stephen King's It on Literature and Popular Culture*. Charles University, 2019.pp12
21. Petersen, Ankie. *Magic Realism in Cinema*. Universiteit Utrecht, 2013.pp14
22. Floss, Jeff. *Magical Realism and Film: A Look at Midnight's Children*. SUNY Buffalo, 2017.pp22
23. Gee, Felicity. *Magical Realism and the Moving Image*. Palgrave Macmillan, 2017.pp51
24. Lang, Cody. *Magical Realism in Transnational Cinema*. York University, 2020.pp66

25. Yeo, Richard. The Role of Supernatural Elements in Contemporary Horror Literature. University of Melbourne, 2020.pp38
26. Gee, Felicity. Magical Realism and the Moving Image. Palgrave Macmillan, 2017.pp45
27. Gajdošová, Veronika. Influence of Stephen King's It on Literature and Popular Culture. Charles University, 2019.pp12
28. Floss, Jeff. Magical Realism and Film: A Look at Midnight's Children. SUNY Buffalo, 2017.pp29
29. Ochilov, Ulugbek Sayfulloevich. "Naturalistic Images In The Novel «Sister Carrie» By The American Writer Theodore Dreiser." *Scientific reports of Bukhara State University* 4.3 (2020): 179-183.
30. Ochilov, U. S. "REALIZM OQIMINIG BIR QISMI BO'LGAN MAGIK REALIZM VA UNING TAMOYILLARI." *European Journal of Interdisciplinary Research and Development* 13 (2023): 208-211.
31. Очилов, Улуғбек Сайфуллоевич. "АБДУЛЛА ҚОДИРИЙНИНГ «ОБИД КЕТМОН» ҚИССАСИДА КОЛХОЗ МАВЗУСИ ВА УНИНГ СОЦИАЛИСТИК РЕАЛИЗМ АДАБИЙ МЕТОДИГА ХОСЛИГИ." *Gospodarka i Innowacje*. 23 (2022): 155-157.
32. Очилов, Улуғбек Сайфуллоевич. "АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ ВА ТЕОДОР ДРАЙЗЕРНИНГ АСАРЛАРИДА НАТУРАЛИЗМ ТАМОЙИЛЛАРИ." *EDITORIAL BOARD* (2022): 650.
33. Очилов, Улуғбек. "Stiven Kingning «Doktor Uyqu» asarida mistik va real dunyo o'rtasidagi chegaralar." *Лингвоспектр* 1.1 (2025): 31-36.
34. Очилов, Улуғбек Сайфуллоевич. "АМЕРИКА ЁЗУВЧИСИ ТЕОДОР ДРАЙЗЕРНИНГ «БАХТИҚАРО КЕРРИ» («SISTER CARRIE») РОМАНИДА НАТУРАЛИСТИК ОБРАЗЛАР НАТУРАЛИСТИЧЕСКИЕ ОБРАЗЫ В РОМАНЕ АМЕРИКАНСКОГО ПИСАТЕЛЯ ТЕОДОРА ДРАЙЗЕРА «СЕСТРА КЕРРИ» NATURALISTIC IMAGES IN THE NOVEL «SISTER CARRIE» BY."
35. Ochilov, Ulugbek. "Magik Realizmning «It» Asarida Real Va Mistik Dunyolar o'rtasidagi Chegaralari". *Lingvospekttr*, vol. 2, no. 1, Mar. 2025, pp. 145-8, <https://lingvospekttr.uz/index.php/Ingsp/article/view/399>.
36. padmin, U. O. "Supernatural Powers And Human Struggles In Stephen King's 'Doctor Sleep'". *Texas Journal of Philology, Culture and History*, vol. 40, Mar. 2025, pp. 1-7, <https://zienjournals.com/index.php/tjpch/article/view/5996>.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 4 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).